

Advies klankbordgroep over het Onderzoek naar bestrijdingsmiddelen en omwonenden

---

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

18 januari 2015

1 Aanbevelingen klankbordgroep

In deze notitie geeft de klankbordgroep aanbevelingen over het onderzoek naar bestrijdingsmiddelen en omwonenden. Deze aanbevelingen zijn voortgekomen uit de klankbordgroepvergadering op 15 januari in Schagen. De aanbevelingen worden aangeboden aan het RIVM, die het onderzoek naar bestrijdingsmiddelen en omwonenden coördineert. Het RIVM wordt gevraagd om in de volgende bijeenkomst van de klankbordgroep aan te geven wat er met de aanbevelingen is gedaan. De notitie bestaat uit punten van waardering, punten van aandacht en aanbevelingen.

2 Punten van waardering

De klankbordgroep spreekt zijn waardering uit over de volgende punten:

2.1 *Kwaliteit van het onderzoek*

Het onderzoek heeft diepgang en is grondig. De wetenschappelijke kwaliteit is goed geborgd. Uit de onderzoeksvoorstellen spreekt nieuwsgierigheid en een open houding. Een voorbeeld hiervan is de zoektocht naar metabolieten en de informatie die deze stoffen kunnen geven over blootstelling.

2.2 *Maatschappelijke en wetenschappelijke inbedding*

Onafhankelijk van de vraag of alle stakeholders nu goed zijn vertegenwoordigd (zie aanbeveling 4.3), wordt de maatschappelijke en wetenschappelijke inbedding van het onderzoek gewaardeerd. Een voorbeeld hiervan is de afstemming met de begeleidingsgroep. Goed dat de klankbordgroep hierbij uitgenodigd was.

2.3 *Fasering*

Het is goed dat er een fasering in het onderzoek is gebracht. Hierdoor is er meer ruimte voor een betere voorbereiding van het veldwerk. Dit komt de kwaliteit van het onderzoek ten goede en dat is belangrijker dan snelheid.

2.4 *Rol van het RIVM*

Het is goed dat het RIVM het onderzoek coördineert: een onafhankelijke partij met een goede reputatie.

2.5 *Uitzicht op resultaat*

Het onderzoek wordt zorgvuldig opgezet, er is een brede betrokkenheid en een groot politiek draagvlak voor het onderzoek, daardoor is er uitzicht op resultaat.

3 Punten van aandacht

3.1 Wetenschappelijk onderzoek voor een maatschappelijk vraagstuk

Het onderzoek mag geen product van alleen onderzoekers worden. De kennis en de inzichten uit het bedrijfsleven en de praktijk zijn ook belangrijk. Gebruik de kennis uit het bedrijfsleven, andere onderzoeksinstituten, publieke en private organisaties en de maatschappij. Zorg voor goed contact tussen de klankbordgroep, begeleidingsgroep en het onderzoek, zodat ten eerste de onderzoekers niet hun eigen weg gaan en ten tweede voorwaarden ontstaan, waardoor in co-creatie (wetenschappelijke) kennis tot stand komt.

3.2 Doel is kennis en niet het wegnemen van zorgen

Het doel van het onderzoek is om feiten boven tafel te krijgen. Niet om zorgen weg te nemen. Als de feiten met de bijbehorende onzekerheden helder zijn, dan draagt dit in belangrijke mate bij aan keuzes en besluitvorming over eventuele maatregelen.

3.3 Telers

Vertegenwoordiging van de fruitteelt ontbreekt in de klankbordgroep. In de begeleidingsgroep ontbreken zowel een fruitteler als een bloembollenteler als ervaringsdeskundigen. Let op het draagvlak en de betrokkenheid van telers. Zij zijn immers zelf ook omwonenden van agrarische percelen en hun medewerking is onmisbaar voor succes van het onderzoek.

3.4 Sociaal wenselijk gedrag

Waarschijnlijk passen agrariërs en omwonenden hun gedrag aan als zij deelnemen aan het onderzoek. Bij agrariërs bestaat de mogelijkheid dat ze bijvoorbeeld minder bestrijdingsmiddelen gebruiken dan normaal gesproken. Bij omwonenden bestaat de mogelijkheid dat zij zelf extra maatregelen nemen om zich tegen middelen te beschermen of zich juist extra laten blootstellen. Voor beide partijen is het belangrijk om het gedrag vast te leggen. Dit kan door het onafhankelijk meten van de gebruikte middelen en het bijhouden van activiteiten in dagboeken.

3.5 Communicatie

Zorg dat er een communicatieverhaal klaarligt voordat er gemeten wordt, zowel richting telers als omwonenden en de pers. Betrek ook de gemeente waar het onderzoek plaatsvindt. Benader de media actief. Zorg voor een duidelijke boodschap en wees betrouwbaar. Let op dat het niet te wetenschappelijk is, want het moet ook bruikbaar zijn voor omwonenden. De communicatie moet ingaan op de lastige kwesties, bijvoorbeeld wat te doen als de urinemonsters niets uitwijzen? Hoe weten we waar de gemeten stoffen vandaan komen: hoe verhoudt de eventuele blootstelling van omwonenden via spuitwerkzaamheden zich tot blootstelling via andere routes (voedsel, cosmetica, etc.)? Ga zorgvuldig om met monsters en registreer ze goed. Bereid een uitleg voor als de onderzoeksresultaten tot maatschappelijke vragen leiden. Bijvoorbeeld als iemand elke week via

drift wordt blootgesteld, zorg dat er een uitleg is over hoe er dan toch mogelijk geen gevolg voor de gezondheid is.

4 Aanbevelingen

4.1 Fasering in het onderzoek

De klankbordgroep adviseert positief over het aangepaste onderzoeksvoorstel en ondersteunt de fasering in de tijd. Overwegingen hierbij zijn

- Zorgvuldige voorbereiding van het veldwerk, ook als dit een langere doorlooptijd beteken.
- Extra aandacht voor de samenwerking in het consortium en met de klankbordgroep.
- Extra aandacht voor de communicatie met de maatschappij.
- Betere cross-validatie analysemethoden; vrijwilligersstudie naar metaboliëten en aandacht voor directe blootstelling.

De start van het onderzoek mag echter niet vertraagd worden, dus begin alvast met de voorbereidingen.

4.2 Huisstijl en naam voor het onderzoek

De klankbordgroep adviseert geen aparte naam, acroniem of huisstijl voor het consortium te hanteren, maar zoveel mogelijk alles onder de RIVM-huisstijl te doen. Tevens adviseert de klankbordgroep om het woord "onderzoek" aan de titel toe te voegen, dus "Onderzoek naar bestrijdingsmiddelen en omwonenden".

4.3 Vertegenwoordiging stakeholders

De klankbordgroep is van mening dat de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) ook vertegenwoordigd zou moeten zijn in de klankbordgroep. Ook zou er volgens de klankbordgroep zowel een fruitteler als een bloembollenteler in de begeleidingsgroep moeten zitten. De voorzitters van de klankbordgroep en begeleidingsgroep zullen dit bespreken.

4.4 Benadering van deelnemende telers en omwonenden

De organisaties Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), NFO en Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) dienen door het consortium als eerste benaderd te worden voor de werving van telers bij de start van het onderzoek. Zij denken dat voor de werving bijeenkomsten in de regio's geschikte manieren kunnen zijn. De klankbordgroep adviseert omwonenden op de hoogte te stellen van het onderzoek via regionale kanalen, zoals krantenadvertenties, lokale bijeenkomsten en via gemeenten en GGD'en. Ook nationale media kunnen worden benaderd om zo het grotere belang van het onderzoek extra te benaderen. Een andere mogelijkheid is een gezamenlijke bijeenkomst met telers en omwonenden organiseren. De klankbordgroep vraagt hier aandacht voor in het communicatieplan.

4.5 Keuze van de te onderzoeken bestrijdingsmiddelen

In de klankbordgroep zijn twee denkrichtingen.

1. Starten met environmental monitoring. Meten welke stoffen in de omgeving voorkomen ongeacht of deze stoffen toegelaten zijn. Dan daaruit stoffen selecteren en meten in mensen (biomonitoring).
2. Gelijktijdig starten met biomonitoring en environmental monitoring, conform het onderzoeksvoorstel. Hiermee selecteer je die middelen waaraan iemand zeker is blootgesteld. Als we iets meten in iemands urine, maar wat niet in de omgeving is gevonden, dan heeft hij of zij de blootstelling elders opgedaan. Hiervoor moet worden gecorrigeerd.

De klankbordgroep vraagt aan het consortium om de keuze van bestrijdingsmiddelen transparant te onderbouwen (onder andere uitgangspunten en datasets) en deze voor te leggen aan de klankbordgroep voordat de lijst met middelen definitief wordt vastgesteld.

Ook beveelt de klankbordgroep aan de keuze ter advies voor te leggen aan degenen uit de begeleidingsgroep die aanbevelingen voor werkpakket 2 (selectie van locaties, teelten, stoffen) hebben opgesteld.

4.6 *Sociologische kennis is gewenst in het onderzoek.*

Sociologische en sociaal-geografische kennis is gewenst voor de kans op sociaal wenselijk gedrag bij zowel telers als omwonenden en de verschillende routes om in aanraking te komen met bestrijdingsmiddelen. Via Wageningen Universiteit (WUR) en het RIVM zijn een sociaal geograaf en socioloog betrokken bij het onderzoek. De vragenlijsten of dagboeken komen van het Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS) en de Radboud Universiteit Nijmegen, deze organisaties hebben veel ervaring met milieu-epidemiologisch onderzoek. Essentieel is dat de manier van vragen stellen aan deelnemers niet sturend mag zijn. Het RIVM verkent of een socioloog een functie in de begeleidingsgroep zou kunnen hebben.